

Sprawa C-497/19**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym
złożonego zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem
Sprawiedliwości****Data wpływu:**

26 czerwca 2019 r.

Sąd odsyłający:

Audiencia Provincial de Zaragoza (Hiszpania)

**Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie
orzeczenia w trybie prejudycjalnym:**

14 czerwca 2019 r.

Strona powodowa:

Ibercaja Banco, S.A.

Strona pozwana:

SO

TP

Przedmiot postępowania głównego

Zaskarżenie postanowienia wydanego w postępowaniu w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, na mocy którego zarządzono umorzenie postępowania egzekucyjnego z uwagi na uznanie za nieuczciwy warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu zawartego w umowie o kredyt zabezpieczony hipoteką uzgodnionej między stronami.

**Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie
prejudycjalnym**

Sąd odsyłający przedkłada trzy pytania prejudycjalne. Pierwsze pytanie prejudycjalne ma na celu sprawdzenie zgodności z prawem Unii Europejskiej przepisów krajowych, z których wynika, że jeżeli w chwili wszczęcia egzekucji właściwy sąd nie dokonał z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunku

umownego, nie może on ponownie zbadać go z urzędu, nawet jeżeli przy dokonywaniu pierwotnego badania nie zostały przedstawione żadne uwagi w przedmiocie ważności badanych warunków.

Drugie pytanie prejudycjalne dotyczy tego, czy w przypadku gdy dłużnik egzekucyjny nie powołuje się na nieuczciwy charakter warunków umownych w kwestii incydentalnej przewidzianej w tym celu w prawie, może on, po rozstrzygnięciu tego powództwa przeciwegzekucyjnego, ponownie wnieść powództwo przeciwegzekucyjne nawet wtedy, gdy brak jest nowych okoliczności faktycznych lub prawnych.

Trzecie pytanie prejudycjalne ma na celu ustalenie, czy w przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie z uwagi na istnienie skutku prekluzyjnego, który uniemożliwia dłużnikowi ponowne powoływanie się na nieuczciwy charakter postanowień umownych, sąd może dokonać takiej kontroli z urzędu.

Pytania prejudycjalne

- 1) Czy zgodne z prawem europejskim jest uregulowanie krajowe, z którego wynika, że jeżeli określony nieuczciwy warunek pomyślnie przeszedł wstępną kontrolę sądową z urzędu w momencie wszczynania postępowania egzekucyjnego, kontrola taka uniemożliwia następnie temu samemu sądowi dokonanie oceny z urzędu tego warunku, jeżeli okoliczności faktyczne i prawne istniały już od samego początku, mimo że ta wstępna kontrola nie doprowadziła do przedstawienia, ani w sentencji wyroku, ani w jego uzasadnieniu, żadnych uwag w przedmiocie ważności jego warunków?
- 2) Kolejna wątpliwość dotyczy tego, czy gdy istnieją już elementy faktyczne i prawne określające nieuczciwy charakter warunku w umowie konsumenckiej, dłużnik egzekucyjny niepodnoszący tego nieuczciwego charakteru w powództwie przeciwegzekucyjnym, które ustawa przyznaje mu w tym celu, może, po rozstrzygnięciu takiego powództwa, ponownie podnieść nową kwestię incydentalną, na podstawie której ustalony zostanie nieuczciwy charakter innego lub innych warunków, w przypadku gdy mógł powołać się na nie początkowo w ramach zwykłej procedury przewidzianej w ustawie. Wreszcie, czy istnieje skutek prekluzyjny, który uniemożliwia konsumentowi ponowne podniesienie nieuczciwego charakteru innego warunku w tym samym postępowaniu egzekucyjnym, a nawet w późniejszym postępowaniu rozpoznawczym?
- 3) Trzecia wątpliwość odnosi się do tego, czy w przypadku uznania za zgodny z prawem europejskim wniosku, że drugie lub kolejne powództwo przeciwegzekucyjne w celu podniesienia w nim nieuczciwego charakteru warunku nie może zostać wniesione przez stronę, która mogła powołać się na nieuczciwy charakter warunku wcześniej z uwagi na to, że konieczne elementy faktyczne i prawne zostały już określone, okoliczność ta może

stanowić podstawę do zastosowania przez sąd jako środka do tego, aby, po otrzymaniu informacji o tym nieuczciwym charakterze, sąd mógł wykonywać swoje uprawnienia w zakresie kontroli z urzędu?

Powołane przepisy prawa Unii

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 51, 52).

Wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164)

Wyrok z dnia 29 października 2015 r., BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, pkt 37, 38, 39).

Powołane przepisy prawa krajowego

Przepisy prawa krajowego

Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (ustawa 1/2000, kodeks postępowania cywilnego) z dnia 7 stycznia, w szczególności art. 136, 222, 447 ust. 2, 517, 552 ust. 1, 557, 571 i 695.

Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (ustawa 1/2013 o środkach służących wzmocnieniu ochrony dłużników hipotecznych oraz o restrukturyzacji długu i najmie socjalnym) z dnia 14 maja.

Código Civil (kodeks cywilny), w szczególności art. 1129.

Orzecznictwo krajowe

Wyrok Tribunal Supremo (sądu najwyższego) 461/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4617)

Wyrok Tribunal Supremo (sądu najwyższego) 4972/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4972)

Wyrok Tribunal Supremo (sądu najwyższego) 3373/2017 (ECLI:ES:TS:2017:3373)

Wyrok Tribunal Supremo (sądu najwyższego) 3553/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734)

Wyrok Tribunal Supremo (sądu najwyższego) 3734/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734)

Wyrok Tribunal Supremo (sądu najwyższego) 5618/2015
(ECLI:ES:TS:2015:5618)

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania głównego

- 1 IBERCAJA BANCO, S.A. złożył wniosek o wszczęcie postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką przeciwko TP i SO, w którym właściwy Juzgado de Primera Instancia (sąd pierwszej instancji) w Saragossie wydał postanowienie stwierdzające z urzędu nieważność zawartego w umowie o kredyt będącej przedmiotem egzekucji warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu z uwagi na jego nieuczciwy charakter i postanowił o umorzeniu egzekucji. Strona powodowa zaskarżyła to postanowienie, które zostało doręczone stronie przeciwnej, która wniosła sprzeciw. Postępowanie zostało przekazane do Audiencia Provincial (sądu okręgowego) w Saragossie, sądu odsyłającego.
- 2 Okoliczności powstania sporu sięgają wniosku o wszczęcie egzekucji, która miała nastąpić w ramach specjalnego postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, złożonego w dniu 27 maja 2015 r. przez Ibercaja Banco, S.A. przeciwko małżeństwu TP i SO na podstawie umowy o kredyt zabezpieczony hipoteką, zawartej w dniu 30 czerwca 2005 r. Kwota kredytu wynosiła 240 000 EUR, a zabezpieczony hipoteką został lokal mieszkalny i miejsce parkingowe. Kredyt miał stać się wymagalny w dniu 30 czerwca 2040 r. i zostać spłacony w 420 ratach miesięcznych, przy czym 9 rat było należnych.

W dniu 26 września 2012 r. kredyt został odnowiony i na mocy odnowienia wydłużono termin jego spłaty, jak również spłaty odsetek, do dnia 30 czerwca 2043 r., utrzymując pozostałe warunki. Warunek 6a umowy, zatytułowany „Wcześniejsze rozwiązanie umowy przez instytucję kredytową”, określa przypadki, w których kredytobiorca traci korzyść wynikającą z ustanowionego terminu spłaty kapitału, a bank może domagać się jego natychmiastowej i całkowitej spłaty, w tym z uwagi na „niedotrzymanie któregokolwiek z terminów spłaty odsetek i pożyczonego kapitału”.
- 3 W dniu 15 czerwca 2015 r. wydano postanowienie o wszczęciu egzekucji. W postanowieniu tym nie stwierdzono nieuczciwego charakteru jakiegokolwiek warunku umownego ani nie przedstawiono żadnych argumentów w tym względzie. Kwota, w odniesieniu do której wszczęto postępowanie egzekucyjne wyniosła 213 988,74 EUR na poczet kapitału i 63 000 EUR na pokrycie kosztów i odsetek. Nie spłacono odsetek za zwłokę.
- 4 W dniu 2 września 2015 r., po wydaniu nakazu zapłaty, dłużnicy wnieśli sprzeciw, podnosząc nieuczciwy charakter warunków umowy z uwagi na (i) prowizje z tytułu ściągania należności i niezapłaconych kwot, (ii) odsetki za zwłokę, które uznano za nieuczciwe, (iii) nieograniczoną odpowiedzialność nałożoną na dłużnika w drodze aktów notarialnych, (iv) zrzeczenie się cesji praw,

(v) nakaz przypisania płatności, (vi) zakaz dzierżawy, przenoszenia lub obciążania oraz (vii) pokrycie kosztów.

Sprzeciw ten został oddalony postanowieniem sądu z dnia 5 listopada 2015 r., które zostało uchylone postanowieniem tego sądu w dniu 11 marca 2016 r., wyłącznie w celu stwierdzenia nieważności z uwagi na nieuczciwy charakter uzgodnionych odsetek za zwłokę.

- 5 Postanowieniem z dnia 18 maja 2017 r. sąd otworzył rozprawę w celu formalnego wysłuchania stron w dwóch kwestiach: możliwości oceny nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu oraz możliwości zawieszenia postępowania do czasu wydania przez Trybunał Sprawiedliwości orzeczenia w sprawie pytania przedłożonego przez Tribunal Supremo (sąd najwyższy) w Hiszpanii w postanowieniu z dnia 8 lutego 2017 r.
- 6 W następstwie przedstawienia argumentów stron, w drodze postanowienia z dnia 15 czerwca 2017 r., drugie z pytań dotyczących zawieszenia zostało rozstrzygnięte bez rozpatrywania nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu. Zawieszenie to zostało uchylone przez Audiencia Provincial (sąd okręgowy) na mocy postanowienia z dnia 20 listopada 2017 r.
- 7 W piśmie wysłanym w dniu 22 lutego 2018 r. ponownie złożono wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na nieważność warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu i, ewentualnie, zawieszenie postępowania, przy czym w drodze postanowienia z dnia 3 września 2018 r. zarządzono umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na nieważność warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu. To właśnie to postanowienie jest przedmiotem odwołania i do niego odnosi się pytanie prejudycjalne.

Zasadnicze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 8 Argumenty stron zostały przedstawione w pkt 1, 2 i 4 powyżej.

Zwięzłe uzasadnienie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 9 Największym, pozostającym do rozstrzygnięcia problemem w obszarze postępowania cywilnego w Hiszpanii, w zakresie ochrony konsumentów, jest wpływ nowych kryteriów proceduralnych wynikających z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości na powagę rzeczy osądzonej.

Nałożenie na sądy obowiązku proceduralnego w zakresie sprawdzania z urzędu i stwierdzenia nieważności nieuczciwych warunków umownych wpływa na kształt powagi rzeczy osądzonej. W praktyce sądy krajowe, przy badaniu ograniczeń i funkcjonowania tego obowiązku w odniesieniu do ochrony

konsumentów, muszą zmagać się z istotnymi wątpliwościami wynikającymi z jego nieprecyzyjnego charakteru. W szczególności nie wyjaśniono, czy w ramach postępowania egzekucyjnego istnieje skutek proceduralnego zamknięcia w odniesieniu do możliwości wyjaśnienia ważności któregośkolwiek z postanowień umownych zawartych w umowach z konsumentami.

- 10 W hiszpańskim prawie procesowym, w Ley de Enjuiciamiento Civil (kodeksie postępowania cywilnego, zwanym dalej „LEC”), istnieją dwie główne kategorie postępowań cywilnych: postępowanie rozpoznawcze i postępowanie egzekucyjne.

Postępowanie rozpoznawcze jest postępowaniem, w którym wydawane jest orzeczenie mające powagę rzeczy osądzonej, które powinno być stosowane jako postępowanie zwykłe, w ramach którego w stosunkach między osobami fizycznymi poszukuje się ochrony sądowej prawa nieznanego lub naruszonego przez pozwanego, a także ostatecznego rozstrzygnięcia tak, aby nie było możliwe wniesienie do sądu tej samej kwestii lub żądanie takiej samej ochrony przy kolejnych okazjach w oparciu o tę samą podstawę (art. 222 LEC).

Oprócz tej kategorii istnieje również postępowanie egzekucyjne, które charakteryzuje się tym, że nie wymaga wcześniejszego rozgraniczenia praw. To już w nim rozpoczyna się działalność materialna niezbędna do zaspokojenia prawa. Wymóg bezpośredniego dostępu do tego postępowania egzekucyjnego polega na tym, że prawo, które ma zostać urzeczywistnione zostaje uznane w tytule lub dokumencie, który z mocy prawa będzie miał taką skuteczność. Wykaz dokumentów lub tytułów wykonawczych zawarty jest w art. 517 LEC, który w jednolity sposób reguluje tzw. proceduralne tytuły wykonawcze (wśród których znajduje się przede wszystkim wyrok kończący postępowanie rozpoznawcze) oraz tytuły umowne. Te ostatnie powstają poza postępowaniem, są umowami, z których wynika zobowiązanie dłużnika do zapłaty na rzecz wierzyciela świadczenia pieniężnego, należnego, wymagalnego i ustalonej (art. 571 LEC). Powodem, dla którego ustawodawca umożliwia, w przypadkach uregulowanych we wspomnianym artykule, bezpośredni dostęp do postępowania egzekucyjnego i obejście postępowania rozpoznawczego, w którym uznaje się prawo, jest fakt, że uznanie długu odbywa się za pomocą zestawu gwarancji prawnych, które pozwalają domniemywać istnienie i stan faktyczny długu.

- 11 Należy zwrócić uwagę, że nie tylko to, co zostało rozstrzygnięte w postępowaniu, w którym wydawany jest wyrok mający powagę rzeczy osądzonej, ma powagę rzeczy osądzonej, lecz również to, co mogło zostać podniesione jako podstawa powództwa wniesionego przez powoda lub jako zarzut przez pozwanego, a nie zostało podniesione, a mianowicie, skutek prekluzji.

Prekluzja jest często określana mianem „wirtualnej powagi rzeczy osądzonej”, ponieważ powoduje ona również efekt zamknięcia lub zakończenia postępowania, jak również żądania. O ile powaga rzeczy osądzonej jest ściśle związana z wartością pewności prawa, o tyle prekluzja jest jej również bliska, ponieważ

prawodawca zmierza zapobiec niekończącemu się szeregowi postępowań mających na celu rozstrzygnięcie w kwestii tego samego prawa.

Prekluzja, podobnie jak rzecz osądzona, może być rozpatrywana pod względem formalnym jako skutek w ramach tego samego postępowania lub jako wpływ na powództwa lub środki obrony w znaczeniu materialnym. Jako skutek formalny utrudniałaby, w ramach tego samego postępowania, dochodzenie uprawnień proceduralnych stronie, która miała taką możliwość w postępowaniu i z niej nie skorzystała (art. 136 LEC), a jako skutek materialny uniemożliwiłoby to stronie wystąpienia w innym postępowaniu z powództwem opartym na podstawie lub zarzucie, z których mogła skorzystać w pierwszym postępowaniu (art. 222 LEC).

- 12 Prawo hiszpańskie przewiduje możliwość wniesienia przez dłużnika kwestii incydentalnej, która pozwala na wyjaśnienie przed sądem ograniczonego zakresu sprzeciwu wobec egzekucji. Przed obowiązywaniem Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (ustawy 1/2013 o środkach służących wzmocnieniu ochrony dłużników hipotecznych oraz o restrukturyzacji długu i najmie socjalnym) z dnia 14 maja 2013 r., kwestie dotyczące ważności zobowiązania były przeniesione do ewentualnego postępowania rozpoznawczego, które musiało zostać wszczęte na wniosek dłużnika. W ustawie tej wprowadzono możliwość wniesienia sprzeciwu, zarówno w zwykłym postępowaniu egzekucyjnym (art. 557 ust. 1 pkt 7 LEC), jak i w szczególnym postępowaniu w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką (art. 695 ust. 1 pkt 4 LEC), wobec nieuczciwych postanowień umownych. Zezwolono nie tylko na wniesienie sprzeciwu w celu stwierdzenia nieuczciwego charakteru i wynikającej z niego nieważności warunków umownych w standardowych umowach konsumenckich, ale także nałożono na sądy obowiązek wstępnej kontroli z urzędu ewentualnego nieuczciwego charakteru takich umów (art. 552 ust. 1 akapit drugi LEC).

Zarówno sprzeciw wobec nieuczciwego charakteru wniesiony przez dłużnika, jak i wstępna kontrola z urzędu przewidziana w ustawie odnoszą się do warunków umownych, które mogą stanowić podstawę wszczęcia egzekucji lub kwoty długu.

- 13 Kontrowersje w LEC wzbudzał skutek powagi rzeczy osądzonej, który mógłby zostać wywołany postanowieniem sądowym rozstrzygającym w przedmiocie sprzeciwu w postępowaniu egzekucyjnym. Kryterium Tribunal Supremo w odniesieniu do skutku powagi rzeczy osądzonej w postępowaniu egzekucyjnym jest, ogólnie, zrozumienie, że skutek ten nastąpił w odniesieniu do tych podstaw sprzeciwu, które zostały skutecznie podniesione i ustalone przez sąd; to, co zostało już rozstrzygnięte w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego, które wniesiono w postępowaniu egzekucyjnym, wywołuje skutek powagi rzeczy osądzonej, również w odniesieniu do tych podstaw sprzeciwu, na które można było powołać się, a na które się nie powołano. Chodzi o skutek prekluzyjny: nie podniesiono kwestii, wobec której można by wnieść sprzeciw, skutkiem czego później dłużnik nie może już złożyć wniosku o wszczęcie postępowania rozpoznawczego, w którym stwierdzone zostałoby zastosowanie tego zarzutu. Jest

to linia orzecznictwa stosowana w obszarze postępowania egzekucyjnego w wyrokach Tribunal Supremo 4617/2014 i 4972/2014.

Orzecznictwo to zostało zastosowane przez Tribunal Supremo do przypadku nieuczciwego charakteru w warunkach umownych zawartych w umowach konsumenckich. W tym celu należy odwołać się do wyroków tego Tribunal Supremo w sprawach 3373/2017, 3553/2018 i 3734/2018.

- 14 Problem dotyczy możliwości przeniesienia lub dostosowania tego orzecznictwa do wymogów prawa dłużnika/konsumenta do obrony wynikających z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości, który można uznać za najbardziej istotny, to wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60). Poruszono w nim kwestię skutków powagi rzeczy osądzonej i ochrony konsumentów oraz ustalono, że takiej ochrony nie można uznać za nieograniczoną i że ustępuje ona uniwersalnej zasadzie spójności w porządku prawnym, czyli pewności prawa.

W wyroku tym zaznaczono również, że ustalenie skutku powagi rzeczy osądzonej jest określane w prawie krajowym. W związku z tym należałoby przestrzegać warunków ustalonych przez hiszpański Tribunal Supremo i stosować jego ogólne orzecznictwo, które, jak się okazuje, objęło zakres ochrony konsumentów. Oznaczałoby to, że jeśli ta wstępna kontrola dokonana przez sąd nastąpiła w postępowaniu egzekucyjnym, ale bez przedstawiania formalnej opinii w jakimkolwiek znaczeniu lub powołano się jedynie na ewentualny nieuczciwy charakter określonej podstawy sprzeciwu, a następnie w ewentualnym powództwie przeciwegzekucyjnym wniesionym przez dłużnika ta podstawa nie została podniesiona w odniesieniu do któregoś lub niektórych nieuczciwych warunków, powstałby skutek powagi rzeczy osądzonej lub skutek „zamknięcia” postępowania, prekluzji lub utraty przez stronę możliwości skorzystania z uprawnienia proceduralnego do podniesienia przed sądem, po upływie terminu przysługującego na wniesienie sprzeciwu, nieuczciwego charakteru warunku umownego, zarówno w tym samym postępowaniu egzekucyjnym, u którego podstaw leży powództwo przeciwegzekucyjne, jak i w przyszłym postępowaniu rozpoznawczym.

Wyrok ten nie odnosi się jednak jedynie do prawa krajowego w celu określenia skutku powagi rzeczy osądzonej, ale ustanawia szereg warunków lub ograniczeń, w szczególności w pkt 51 i 52 tego wyroku. Punkt 51 stanowi, że: „przesłanki ustanowione w prawie krajowym, do których odsyła art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, nie mogą stanowić zagrożenia dla istoty prawa, jakie konsumenci wywodzą z tego przepisu, polegającego na niezwiązaniu warunkiem uznanym za nieuczciwy”, a pkt 52 wskazuje, że „w sytuacji gdy w ramach wcześniejszego badania spornej umowy, które zakończyło się wydaniem orzeczenia korzystającego z powagi rzeczy osądzonej, sąd krajowy ograniczył się do zbadania z urzędu w świetle dyrektywy 93/13 tylko jednego lub kilku warunków tej umowy, dyrektywa ta

nakłada na sąd krajowy – taki jak sąd rozpatrujący sprawę w postępowaniu głównym, do którego konsument wniósł zgodnie z przepisami powództwo przeciwegzekucyjne – obowiązek dokonania, na wniosek strony lub z urzędu, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego, oceny nieuczciwego charakteru innych warunków tejże umowy. W braku takiej kontroli ochrona konsumenta byłaby bowiem tylko częściowa i niedostateczna i nie byłaby ani odpowiednim, ani skutecznym środkiem do realizacji celu polegającego na spowodowaniu zaprzestania stosowania tego rodzaju warunków, wbrew temu, co wynika z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13”.

Jednak jak wskazano, w prawie krajowym sąd jest zobowiązany do zbadania wszystkich warunków, nawet jeżeli wyda opinię jedynie w odniesieniu do warunków, które mógł uznać za nieuczciwe. Zgodnie z art. 552 ust. 1 LEC tytuł egzekucyjny należy badać w całości; nawet jeżeli wszczęte zostanie postępowanie kontradyktoryjne dotyczące wyłącznie tych warunków, w których stwierdzono ewentualny nieuczciwy charakter, wykonanie tej kontroli wymaga rozważenia ważności pozostałych warunków.

- 15 W celu właściwego zrozumienia zakresu wątpliwości, do których rozwiania dąży tutaj sąd przedkładając pytanie prejudycjalne, wskazane jest odniesienie się do orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości, w których ustalono z jednej strony nieuczciwy charakter warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu, a z drugiej określenie skutku powagi rzeczy osądzonej w związku z żądaniami dłużnika na podstawie nieuczciwego charakteru jednego z warunków zawartych, w niniejszej sprawie, w umowach o kredyt.

W odniesieniu do pierwszego aspektu można co do zasady stwierdzić, że warunek dotyczący natychmiastowej wymagalności kredytu nie jest sam w sobie nieuczciwy. W hiszpańskim systemie prawnym taka instytucja, uregulowana w art. 1129 Código Civil (kodeksu cywilnego), prowadzi do utraty korzyści płynących z terminu spłaty pieniędzy, na który strony mogły się umówić w przypadku kredytu. W przywołanym przepisie utrata tych korzyści wiąże się z utratą początkowej wypłacalności dłużnika, co może w uzasadniony sposób budzić wątpliwości wierzyciela, czy dłużnik będzie w stanie wykonywać swoje zobowiązania w przyszłości. Należy podkreślić, że ze względu na uprawnienia osób fizycznych do samoregulacji ich stosunków umownych, mogą one dodać inne powody do tych przewidzianych przez prawo, związane z niewywiązaniem się dłużnika ze zobowiązań; którymi w przypadku kredytu może być regularna spłata rat kwoty głównej i odsetek stanowiących wynagrodzenie banku.

- 16 Trybunał Sprawiedliwości ustanowił w wyroku z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), elementy prawa, które określają nieuczciwy charakter warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności kredytu, w szczególności w pkt 73 wyraźnie określono nieuczciwy charakter tych warunków.

Tribunal Supremo również wyznaczył zakres nieuczciwego charakteru w wyroku 5618/2015.

- 17 W odniesieniu do drugiego z wymienionych aspektów, Trybunał Sprawiedliwości podkreślił znaczenie, jakie ma skutek powagi rzeczy osądzonej w postępowaniu sądowym, biorąc pod uwagę, że niezmiennosc orzeczenia jest konieczna dla poszanowania zasady pewności prawa. Jest to ściśle związane z prekluzją, która pociąga za sobą to, że po upływie terminu procesowego na dokonanie czynności procesowej strona traci uprawnienie do jej dokonania.

Dopuszczalność tak rozumianej prekluzji w prawie Unii Europejskiej została uznana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, w szczególności w wyroku z dnia 29 października 2015 r., BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), odnoszącym się do systemu przejściowego ustanowionego w powołanej Ley interna 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (ustawie wewnętrznej 1/2013 o środkach służących wzmocnieniu ochrony dłużników hipotecznych oraz o restrukturyzacji długu i najmie socjalnym), w której, w celu zapewnienia zgodności z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości, wprowadzono możliwość, aby w postępowaniu w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką dłużnik/konsument mógł podnieść nieuczciwy charakter niektórych warunków, a w odniesieniu do przypadków, w których upłynął zwykły termin na wniesienie powództwa, w ramach systemu przejściowego tej ustawy, przewidziano miesięczny okres nadzwyczajny na wniesienie ex novo powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze. Trybunał Sprawiedliwości uznał, że to narzędzie proceduralne, termin zakwalifikowany jako nadzwyczajny, nie jest zgodny z prawem Unii Europejskiej. Uzasadnienie Trybunału Sprawiedliwości jest następujące:

„Niemniej jednak rzeczzone powiadomienie, które nastąpiło przed dniem wejścia w życie ustawy nr 1/2013, nie zawierało informacji dotyczących przysługujących tym konsumentom praw wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze warunku umownego stanowiącego podstawę tytułu wykonawczego, albowiem możliwość ta została wprowadzona w art. 557 ust. 1 pkt 7 kodeksu postępowania cywilnego dopiero przez ustawę 1/2013.

W tych okolicznościach, w świetle w szczególności zasad prawa do obrony, pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań, konsumenci nie mogli rozsądnie spodziewać się, iż będą korzystać z nowej możliwości wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego, skoro nie zostali poinformowani o tym na tej samej drodze proceduralnej, na jakiej dotarła do nich początkowa informacja.

W konsekwencji należy zaznaczyć, że sporny przepis przejściowy ustawy 1/2013, ze względu na fakt, iż przewiduje, że termin zawity rozpoczyna bieg bez osobistego poinformowania zainteresowanych konsumentów o możliwości wniesienia nowego powództwa przeciwegzekucyjnego w ramach postępowania egzekucyjnego, które zostało wszczęte jeszcze przed wejściem w życie rzeczonyj

ustawy, nie może zagwarantować pełnego korzystania z tego terminu, a więc i skutecznego wykonywania nowego prawa przyznanego przez omawianą zmianę ustawy”.

Orzecznictwo to może być zatem zrozumiane wyłącznie w odniesieniu do dopuszczalności przez sam Trybunał Sprawiedliwości terminów zawitych. Należy również zauważyć, że w pkt 27 i 28 tego wyroku powołano się na zasady, na których opiera się krajowy system sądownictwa, takie jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowego przebiegu postępowania. Podsumowując, z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości wynika, że chociaż uznał on, że system przejściowy przewidziany w Ley 1/2013 (ustawie 1/2013) nie gwarantuje prawa do obrony, dzieje się tak dlatego, że zakłada, iż istnieją terminy zawite które są zgodne z prawem europejskim, co stanowi wyraz minimalnego porządku proceduralnego i poszanowania zasady pewności prawa.

- 18 W tym stanie rzeczy pojawiają się wątpliwości co do koordynacji takich zasad między różnymi wyrokami samego Trybunału Sprawiedliwości a orzecznictwem Tribunal Supremo i ustawodawstwem krajowym.

W celu zastosowania orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości w krajowym prawie procesowym wprowadzono kontrolę nieuczciwego charakteru zarówno w zwykłym postępowaniu egzekucyjnym, jak i w postępowaniu w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Pierwsza kontrola przeprowadzana jest z urzędu i sąd musi dokonać jej przed rozpoczęciem postępowania egzekucyjnego, przed wszczęciem egzekucji. Wyjątkowość tej kontroli polega na tym, że wiąże się z oceną jedynie warunkową i negatywną. Nie rozstrzyga się w przedmiocie ważności warunków, lecz jedynie w przedmiocie jego nieważności. Nie jest to pozytywna, lecz negatywna ocena jego ważności; w następstwie kontroli tytułu egzekucyjnego [warunku] umownego pod uwagę brane są tylko te warunki, w których sąd stwierdza nieuczciwy charakter, w odniesieniu do których wszczęte zostanie postępowanie kontradiktoryjne, które doprowadzi do wydania orzeczenia w sprawie ich ważności.

W odniesieniu do pozostałych warunków, w przypadku pomyślnego przejścia przez nie testu ważności przeprowadzonego przez sąd egzekucyjny, sąd ten nie wyda żadnego uzasadnienia. Nie ma wyraźnego stwierdzenia ich ważności, chociaż kontrola wstępna wiąże się z dorozumianym potwierdzeniem ważności. Tak właśnie jest w przypadku postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, które jest podstawą przedłożenia tego pytania prejudycjalnego.

Należy powtórzyć, że ta procedura wstępna pociąga za sobą jedynie ocenę negatywną, co jest spójne z postępowaniem egzekucyjnym, w którym co do zasady nie dochodzi do stwierdzenia praw. W przypadku oceny negatywnej nic nie stoi na przeszkodzie skorzystaniu z prawa do obrony przysługującego dłużnikowi, który może w ten sposób, po wszczęciu postępowania egzekucyjnego,

powołać się na nieuczciwy charakter innych warunków, które nie były wprost rozpatrywane w ramach wstępnej kontroli z urzędu.

W odniesieniu jednak do tych warunków, wobec których podniósł on początkowo zarzut ewentualnie nieuczciwego charakteru, konieczne jest rozstrzygnięcie w orzeczeniu deklaratoryjnym, które może być zarówno negatywne, jeżeli warunki te zostaną uznane za nieuczciwe, jak i pozytywne, w przeciwnym przypadku.

W odniesieniu do skutków będących obecnie przedmiotem zainteresowania, oczywiste jest, że takie rozstrzygnięcia dokonane z zachowaniem niezbędnej kontradiktoryjności między stronami wywołają skutek powagi rzeczy osądzonej, tak że ani dłużnik wnoszący powództwo przeciwegzekucyjne, ani sąd korzystający ze swoich uprawnień w zakresie kontroli z urzędu nie będą mogli dążyć do kontroli tego, co zostało już rozstrzygnięte w odmienny sposób.

Wątpliwości odnoszące się do konkretnej sprawy powstają, gdy wstępna kontrola z urzędu nie prowadzi do zarządzenia przez sąd przesłuchania stron, dlatego że nie uznał żadnego z warunków za nieuczciwy, albo dlatego że uznał za nieuczciwy jedynie określony warunek. Oznacza to, że postępowanie zostaje wszczęte i nie dochodzi do żadnej pozytywnej ani też negatywnej oceny ważności warunku, chociaż został on rozpatrzony przez sąd.

- 19) Jednocześnie – i byłaby to druga wątpliwość – pojawia się problem, czy dłużnik, który wniósł początkowo powództwo przeciwegzekucyjne, powołując się na nieuczciwy charakter niektórych warunków, może następnie, pomimo prekluzji tego uprawnienia, ponownie wnieść powództwo dotyczące warunku, który uważa za nieuczciwy, ale którego nie zgłosił na właściwym etapie postępowania, biorąc pod uwagę, że elementy faktyczne i prawne określające nieuczciwy charakter tego warunku istniały już w momencie wniesienia pierwszego i terminowego powództwa przeciwegzekucyjnego.

Na koniec, biorąc pod uwagę, że prekluzja została uznana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, jeżeli dłużnik nie wniesie sprzeciwu w postępowaniu egzekucyjnym, pytanie koncentruje się na ustaleniu, czy zasada skuteczności prowadzi do efektu zamknięcia w tym postępowaniu, który uniemożliwia zarówno dłużnikowi, jak i sądowi z urzędu dokonanie ponownej kontroli tego, co już zostało poddane kontroli, czy też wniesienie powołanie się na to, na co można było się powołać, ale na co się nie powołano.